

DR. KÓRÓDI JÓZSEF

Magyarország jövője – a jövő Magyarországa egy nagyszabású akadémiai kutatás alapján

*Nováky Erzsébet (szerk): Magyarország 2025
Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest, 2010*

A tanulmánykötet a „Magyarország 2025” c. akadémiai kutatás eredményeit tartalmazza. A kutatómunkára Vizi E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia 2002–2008 közötti elnöke adott megbízást az MTA IX. Osztály Jövőkutatói Bizottságának. A Gazdasági és Szociális Tanács kiadásában megjelent mű ajánló sorait Vizi E. Szilveszter korábbi és Pálkás József jelenlegi MTA-elnök jegyezte, támogatását hangsúlyozva.

A kötet tanulmányait író negyven szerző, több száz ötlet- és véleményadó, valamint a *Jövőkutatói Bizottság* tagjai közösen mondható felelősségteljes munkáját magába foglaló kétkötetes, 560 oldalas mű párját ritkító teljesítmény. Nováky Erzsébet, a Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutatás Tanszékének professzora és az MTA IX. Osztály Jövőkutatói Bizottságának elnöke a munka irányításával és szerkesztésével, egyes fejezetek megírásával kiemelkedő tudományos teljesítménnyel járult hozzá a jövő Magyarországa formálásához. Egyet lehet érteni az Előszóban tett megállapításával, hogy „... a jövő teljes bizonyossággal tudományos alapokon sem jelezhető előre, megismerésére és lehetséges jövőalternatívák, forgatókönyvek felvázolására viszont vállalkozhattunk” (15. old.). Erre, illetve ezekre vállalkozott a szerzők csapata. Az elkészült 30 tanulmány a társadalmi-gazdasági fejlődés egy-egy részterületére koncentrált, és mint ilyen, mozaik-szerű ismerethalmazt nyújt. Ezt a mozaikjellegét oldja fel a Szintézis, ami a kutatási eredményeket az interdiszciplináris jövőkutatás módszertani elveinek megfelelő egységbe rendezi. Egyetérthetünk Nováky professzor azon megállapításával is, hogy „... jövőnk nagymértékben alakítja, befolyásolja a nemzetközi környezet, a világgazdasági helyzet, a technológiai fejlődés és sok más kisebb és nagyobb hatású változás. Rajtunk, emberekön múlik, hogy milyen jövőt formálunk magunknak majd ebben az új környezetben: milyen változásokat várunk és erősítünk fel, milyen eseményektől félünk, és milyen változásokat utasítunk el. A jövő akkor is eljön, ha nem foglalkozunk vele. Ha viszont felkészülünk, gondolkodunk a lehetőségeken és az alternatívákon, akkor aktívan részt vehetünk a jövő formálásában, és így reményeink szerint élhetőbb világot alakíthatunk ki. A jövőről akkor dönthetünk felelősen, ha a lehető legtöbb oldalról feltárjuk a lehetőségeket, és megismerjük a jövőformáló tényezőket és erőket” (15. old.).

E kutatómunka eredményeit különösen fontos megismernünk napjainkban, amikor országunk irányítói a jövő formálásának új útjait keresik. Az illetékesek vegyék a fáradságot, tanulmányozzák a leírtakat, a megközelítési módokat és a módszertárat, amelyet az egyes fejezetek felhalmoztak. A kutatómunka *időszerűségét* támasztják alá nemcsak a hazai és az európai stratégiák változásai, hanem a még ennél szélesebb világtrendek és

törekvések is, amelyekhez a műben nem kevés kapaszkodót találunk. Magyarország jövője azon is múlik, hogy képesek vagyunk-e véget vetni az ötletelés korszakának, és felvállalni egy új stratégiai szemléletet, képesek vagyunk-e egy rendszerszerű, strukturált, szisztematikus átalakulás útját választani. A komplex szemlélet és módszertár alkalmazása véget vethet az adottságokat mellőző álmodozásoknak, fantáziálásoknak. Az egyes fejezetek tartalmi megállapításait és ajánlásait alátámasztó módszerek és metodikai eszközök sokasága lehetővé teszi Magyarország új nagytávlatú jövőképének megfogalmazását. Kiemelten is felhívom a művet tanulmányozni szándékozók figyelmét az alternatív megközelítések fontosságára, az egyféle forgatókönyvben való gondolkodás helyett a rugalmasabb, a realitásokhoz alkalmazkodó útkeresési módozatokra.

Az első kötet „Szintézis” fejezete összegzi a kutatás célját, a téma körvonalait, a kutatás módszertanát, a szakértői megkérdésezések és előrejelzések megállapításait, valamint a komplex jövőalternatívákat. Az első fejezet Az ember a jövő társadalmában főcím alatt foglalja össze Ádám Antal, Benedek András, Csorba-Simon László, Diczig István – Kappéter István, Gidai Erzsébet, Pongrácz Tiborné, Schmidt Péter – Fehér János, Schmidt Péter – Simon Tamás – Kappéter István, Szilágyi Gyula, Tyukodi Gergely és Vass Zoltán kutatói írását a magyar társadalom jövőjét érintő alapvető kérdésekről.

A második kötetben a második fejezet Tanner Gábor, Tóth Attiláné és Szita Klára írásait tartalmazza a kommunikációs, a technikai és a biológiai, valamint a nanotechnológiai hatásokról. A harmadik fejezet Gazdag László, Kiss Endre, Korompai Attila, Kőszeghy Attila, Nagyné Czanka Valéria, Puczkó László kutatók megállapításait összegzi a gazdaság, a települések és a természeti környezet jövőjéről (ezek ismertetésére visszatérünk).

A negyedik fejezet a szakértői és más megkérdésezések eredményeit összegzi, kiemelve Dörnyei Krisztina és Nagy Gábor írását a hazai középiskolások és a felsőoktatásban részt vevők jövőképéről, Gál Jolán – Tóthné Szita Klára – Tóth Attiláné összegzését négy egyetem, illetve főiskola hallgatóinak vélekedéséről. Nováky Erzsébet a PhD-hallgatók, Nováky Erzsébet és Hideg Éva az MTA Jövőkutató Bizottsága tagjainak véleményét ismerteti a jövő Magyarországról. Veigl Helga és Zámbo Balázs a jövőkutató fiatalokat kérdezte meg 2025-ről. Végül Vass Zoltán a társadalmi megújulás lehetőségeit vizsgálja.

Az ötödik fejezet a szakirodalmi példákat tekinti át Keller Adrienn, Zámbo Balázs és Veigl Helga tolla segítségével.

A területi statisztika, a területi tervezés és fejlesztés, valamint gyakorlat számára kiemelt figyelmet érdemelnek a 3. és a 4. fejezetben foglalt írások, valamint a Szintézis gondolatai, amelyek megvitatását és gazdagítását halaszthatatlan feladatnak érzem, és ajánlom az érdekelteknek.

A harmadik fejezetben Gazdag László a magyar gazdaság helyzetét és 2025-ig lehetséges fejlődési forgatókönyveit fogalmazza meg. A gazdaságfejlesztés szélesebb körű tartalmából és bázishelyzetéből indul ki. Három lehetséges forgatókönyvet vázol fel, megvizsgálva megvalósulásuk feltételeit és a hozzájuk vezető utakat. A szerző nem bízik az optimális szcenárióban, de nem fogadja el a pesszimista szcenáriót sem. Ezért leír egy harmadikat, egy megvalósíthatót, amely ugyanakkor megfelelő beavatkozásokat igényel és főleg társadalmi-politikai konszenzust, mi több, „társadalmi szerződést”. Nagy érdeme írásának a stratégiai szemlélet és a reménybeli fejlődés komplex szemlélete. Realitásérzékét jelzi, hogy európai szintű várható helyezésünket nem értékeli túl.

Kiss Endre a globalizáció által kiváltott félelmekről és reményekről ír. Rávilágít a globalizáció tudományelméleti hátterére, oldani igyekszik a félelmeket a globalizációtól, izgalmasan írja le a globalizáció társadalmi, gazdasági, emberi összefüggéseit, a politikák elméleti és gyakorlati kérdéseit. Felhívja a figyelmet a jövő társadalmának igazi nagy és specifikusan társadalmi problémájára, az egyenlőtlenségekkel való együttélés veszélyeire.

Korompai Attila írása Teendők településeink megújulásában cím alatt valójában a magyar térségi átalakulás perspektívájáról ír. A szerző jelzi a folyamatok ellentmondásosságát és anomáliáit. Vizsgálatai szerint a közigazdászhallgatók optimistábbak, míg a geográfushallgatók pesszimistábbak a területi folyamatokat illetően. Egzakt módon mutatja be a magyar térszerkezet jövőjének alakulását, a gazdasági növekedés, a centrumterületek és a perifériák helyzetét. Szomorúan konstatálja a területi szempontok háttérbe szorulását és a településhálózat jövőben is várható aránytalanságait. Új motívumként hívja fel a figyelmet a Kárpát-medence településhálózatának összehangolására. A területfejlesztés irányítói számára is megfogalmazza a harmonikus területi fejlődés forgatókönyvét és a településhálózat átalakulását.

A negyedik fejezet – akár önmagában is egy könyv – tartalma nemcsak egy adat-, illetve információ-„bánya” a jövőről, Magyarország 2025-beli képéről, hanem minden tématerületen dolgozó számára módszertár is. Ismert jövőkutatási módszerek, amelyek új elemekkel is gazdagodtak a Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutató Tanszéke munkatársainak jóvoltából. Ennek is tudható be, hogy a véleményt alkotó csoportok kiválasztása, véleményük megkérdezése és feldolgozása, összegzése szakmailag megbízhatónak minősíthető. A megkérdezett középiskolások és egyetemisták vélekedése 2025 távlatairól összecseng és sokszínű. A felnövekvő nemzedéknek többnyire határozott, ugyanakkor differenciált jövőképe van.

Kiemelten fontos a globális problémák, a komplex problémák, a várható eredmények (aggodalmak) és szerepvállalás csomagjának megfogalmazása.

A jövőkutató feladatának tekinti reális, ha tetszik tudományosan megalapozott előrejelzések, jövőképek készítését. A folyamatok és változások-változtatások kritikai és alternatív megközelítésén túl a tudósok vállalják megoldási javaslatok, forgatókönyvek kimunkálását. Nem passzív szemlélődő szereplői kívánnak lenni a jövő Magyarországa formálásának. Szerintük a jövőkutató közvetetten – az oktatáson és ismeretterjesztésen keresztül – hozzájárulhat ahhoz, hogy jövőtudatosabb legyen a magyar társadalom.

A szakbizottság úgy látja, hogy a jövőkutató erősítése az akadémiai kutatások között elengedhetetlen feladat. Ennek keretében javasolható a kutatóhelyek fejlesztése, a diplomamunkák színvonalának emelése és a PhD-képzés erősítése, a közvélemény tájékoztatása, az EU kutatási, programozási munkálataiban való feladatvállalás és részvétel erősítése stb.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a Magyarország 2025 c. alkotás nélkülözhetetlen kézikönyv, iránytű és a tennivalók leltára, de a problémák leltára is. Az átfogó, a szakterületi, térségi, környezeti és társadalmi, mi több, emberi tényezők megismerése Magyarország tudatos jövőépítésének kulcskérdései. A változó országkép-, Európakép- és világkép-alakítás részeseként kinek-kinek vállalnia kell a tudatos részvételt, a megismerést, a tanulást, a munkát. A magyar jövő nem légtüres térben formálódik, alakításában partnerségre van szükség.